

مصاحبه با جناب آقای حسین سلطانی مقدم

ساره حق خواه^۱

در تاریخ نهم خرداد ماه ۱۳۹۶، ساعت ۹ صبح، طبق هماهنگی قبلی در دفتر انجمن معلمان ریاضی واقع در پژوهشکده معلم شیراز، خدمت استاد پیشکسوت ریاضی، جناب آقای حسین سلطانی مقدم رسیدم تا لحظاتی چند از گنجینه‌ی تجربیات ارزشمند این بزرگوار بهره‌مند شویم. مطابق معمول، استاد با پذیرایی گرم خود از حقیر استقبال نموده و با اشتیاق و حرارت پاسخگوی سؤالات بودند. ضمن مصاحبه، استاد قول دادند که اولین فرصت در دانشگاه فرهنگیان حضور یافته و تجربیات ارزنده خود را در اختیار دانشجو معلمان قرار دهند. خوشبختانه نشست تخصصی "هنر معلمی" ویژه استادان، دانشجویان و فرهنگیان در تاریخ بیست و سوم خرداد ۹۶ در دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید باهنر شیراز برگزار گردید و استاد با سخنرانی خود گرمابخش محفلمان بودند. علاقه‌مندان می‌توانند جهت دانلود فایل صوتی سخنرانی ایشان با موضوع "هنر معلمی" به سایت پردیس شهید باهنر شیراز، بخش انجمن علمی ریاضی مراجعه نمایند.

^۱. عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان، نویسنده مسئول، sareh_haghkhah@yahoo.com

همچنین استاد تعدادی از عکسهای پرسنلی خود را در اختیارمان قرار دادند که دیدن آنها خالی از لطف

نیست.

متن زیر برگزیده‌ای از ماحصل گفتگو با استاد می‌باشد. به این امید که معلمان و دانشجویان، منش، پشتکار و عشق و علاقه ایشان به تحصیل و تعلیم را الگوی خویش قرار دهند.

• با عرض سلام و ادب و احترام. استاد لطفاً مختصری از زندگینامه و مراتب تحصیلی و شغلیتان را بیان کنید.

در سحرگاه دیماه ۱۳۱۹ در شیراز به دنیا آمدم. در پنج سالگی پدر و در شش سالگی تنها عمو و خواهرم بدرود حیات گفتند. من و برادرم تحت زعامت پدر بزرگم و ایثار مهربان مادرم تربیت یافتیم. دوره شش ساله

ابتدایی را در دبستان "باقری" با مدیریت کم‌نظیر شادروان "شعله" و نظامت پاکروان "حبیب فیلی‌زاده" این ادیب فاضل که در عین حال معلم درس فارسی ما هم بود، با کیفیت ممتاز سپری شد. دوره اول در دبیرستان "زینت قدیم" و دوره دوم در دبیرستان "شاپور" که بعد به "ابوذر" تغییر نام یافت با رتبه برتر تحصیلی گذشت. نزدیک به ده ماه در دبستان و دبیرستان "احمدی" می‌مند به تدریس ریاضیات پرداختم. بعد از توفیق در آزمون تشریحی سراسری در دانش‌سرای عالی و هنرسرای عالی تهران و دانشکده افسری پذیرفته شدم. به علت علاقه وافری که به معلمی داشتم به دانش‌سرای عالی راه یافتم. در خرداد ۱۳۴۲ با رتبه اولی، دانش‌سرای عالی تهران به پایان آمد. یک سال در استهبان و سال بعد در نی‌ریز فارس و بقیه تا این زمان در شیراز به تدریس پرداختم. در سال ۱۳۵۳ کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی را گرفتم و در سال ۱۳۹۳ کارشناسی ارشد ریاضی محض از دانشگاه پیام نور شیراز را دریافت نمودم. از همه مهمتر این که من دانش‌آموز سال هشتم دبیرستان بودم که در دو آموزشگاه تقویتی شیراز، "ادب" و "بهار"، تدریس می‌کردم. یعنی من محصل بودم که معلم شدم.

• از محضر چه استادانی بهره برده‌اید و با چه افرادی هم‌دوره بوده‌اید؟

در دوران دبستان، "مرحوم فیلی‌زاده" که ناظم مدرسه بودند و در ادبیات هم سرآمد بودند و در دبیرستان "استاد محمد آل عصفور" که در حیطه شعر و ادبیات، واقعاً به این دو نفر وامدارم. در دبیرستان از "پرفسور جواد بهبودیان" که استاد آمار و ریاضی هستند در ریاضیات بهره بردم و در واقع انگیزه علاقه‌مندی من به معلمی ریاضی ایشان بودند. در دانشگاه از محضر بزرگانی همچون "پرفسور هشترودی"، "پرفسور فاطمی"، "دکتر مصاحب" و "دکتر علی‌محمد کاردان" بهره‌مند شدم. همچنین در دبیرستان با نامدارانی چون "شهلائی" و "قهرمانی" و در دانشگاه با "شادروان محمد کاظم لّلهی" که مؤلف چندین کتب دبیرستانی و دانشگاهی بودند هم‌دوره بوده‌ام.

• دلیل علاقه‌ی شما به رشته ریاضی و شغل شریف معلمی چیست؟ آیا به رشته‌های دیگری

هم علاقه‌مند بوده‌اید؟

وجود استادان دلسوز ریاضی در دبیرستان از جمله شادروان "ناصر جرسه" و "پرفسور بهبودیان" موجبات علاقه‌ی من به ریاضیات بود. و در ادبیات و شعر، استاد "محمد آل عصفور" و شادروان "فیلی‌زاده" بسیار در

شخصیت ادبی من اثرگذار بودند. باور من این است که ریاضی خودش به سراغ من آمد اما در ادبیات من به دنبال گمشده‌ام بودم و بعد چنان شد که باید گفت: «مریضیم و گرفتار به جادوی ریاضی.»

از سال دوم دبستان زیبا نویسی و خوشنویسی هم مونس من شد تا آنجا که علی‌رغم اشتغال به معلمی ریاضی، با کسب مدرک فوق ممتاز در خوشنویسی، سالهاست که مدرس انجمن خوشنویسان فارس هستم. افزون بر آن در حیطه تلاوت قرآن، سوگ سروده‌ها و مداحی و اداره جلسات مذهبی توفیقاتی داشته‌ام.

• رشته ریاضی در زندگی شما چه تأثیری داشته است؟

بنده اعتقاد دارم ریاضی گونه اندیشیدن، عامل بسیار مؤثری در پیشرفت و موفقیت من بوده تا آنجا که نظم و استدلال را از ریاضی گرفتم و این مهم حتی در لابلای سروده‌هایم نیز نقش داشته است. به نظر من اساساً ریاضی دو رسالت جهانی بر عهده دارد: اول اینکه ما را مستدل بار می‌آورد و دوم اینکه ما را منظم بار می‌آورد و درک این مطلب بزرگترین موهبتی است که از ریاضیات داشته‌ام.

• لطفاً در مورد انجمن معلمان ریاضی و پیوستن شما به این انجمن توضیح دهید.

از همان سالهای نخستین معلمی‌ام، یعنی سال ۱۳۴۲، در فکر ایجاد تشکلی صنفی بودم. از این رو در سال ۱۳۴۵ انجمن دبیران ریاضی شیراز را که در کل ایران یگانه بود، با عضویت کلیه معلمان ریاضی استان تأسیس کردم. این انجمن پایه و اساسی شد برای انجمن معلمان ریاضی که بعد از انقلاب تشکیل گردید. پس از آن در اقصی نقاط کشور، انجمن ریاضی پا گرفت. واقعیت این است که انجمن معلمان ریاضی، از فارس یا بهتر است بگویم از شیراز آغاز شد. بعداً سایر استانها نیز از تجربیات انجمن معلمان ریاضی شیراز و اساسنامه آن که تدوین کرده بودیم و خود بنده حقیر خدمتگزار بودم، الگو گرفتند.

در سال ۱۳۸۰ با عضویت پانزده استان، انجمن معلمان ریاضی ایران تأسیس گردید که بنده و تعدادی از عزیزان دانشگاهی در تنظیم و تدوین اساسنامه اتحادیه نقش زیادی ایفا کردیم. من به مدت پنج سال به عنوان رئیس یا دبیر اتحادیه، انجام وظیفه کردم. اکنون نیز ریاست کمیته پژوهش و تألیف اتحادیه را به عهده دارم. در

حال حاضر قریب ۳۰ استان، انجمن معلمان ریاضی دارند و بحمدالله استان فارس در این حرکت علاوه بر پیشتاز بودن و کمک به تأسیس این انجمنها از هر حیث الگو و نمونه است.

• لطفاً در مورد آثار و تألیفات خود شرح دهید.

بنده سی و یک کتاب که بیست و هفت عنوان آن در ریاضی است تألیف و منتشر کرده‌ام که از این جمله می‌توان با عناوین ریاضی کتابهای: "راهنمای حساب"، "باز نگاهی به تابع"، "پانصد تست ریاضی"، "۲۰۰۰ نکته در ۲۰۰۰ تست ریاضی"، "جزء صحیح عدد" و ... را ذکر نمود. و در حیطه‌های دیگر، "گامی تازه در نگارش خط تحریری"، "طنز سپند" و "امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه امام حسین (ع)" را می‌توان نام برد. همچنین بیش از سیصد مقاله پژوهشی که اغلب در همایش‌ها و نشریات ارائه و چاپ شده است و نیز تعداد زیادی شعر در زمینه‌های مختلف و تکنیک‌های گوناگون سروده‌ام.

• نظراتان در مورد کتابهای درسی جدیدالتألیف ریاضی، در مقایسه با کتابهای سابق

چیست؟

در گذشته، کتابهای درسی توسط معلمانی تألیف می‌شد که اغلب از تجربیات والایی برخوردار بوده و الگویی مناسب برای تدریس محسوب می‌شدند و معلمان با علاقه، بر اساس آن تدریس می‌کردند. در سالهای اخیر، کتابها گرچه بر اساس شیوه‌های جدید آموزش کلاس محوری و فعالیت دانش آموز تهیه و تنظیم می‌شود اما مشکلاتی دارند که حتی گاهی برگرفته از تعاریف است. بخصوص اخیراً درباره حد و پیوستگی و در نتیجه مشتق و انتگرال نابسامانی‌هایی در پی داشته و حتی در زمینه هندسه و مثلثات و منطق ریاضی که کم لطفی خاصی به آن شده و تبعاتش، کندی یا نقص یادگیری و تفهیم را به دنبال داشته است. به عنوان نمونه در کتابهای جدید مفهومی مانند فصل مشترک دو صفحه را که خیلی راحت با تا کردن یک کاغذ می‌توان تعریف کرد و نشان داد به وضع بسیار سقیمی آموزش داده شده است. البته قصد ایرادگیری ندارم اما عدم ارتباط افقی محتوای کتاب با دروس دیگر و عدم ارتباط عمودی این دروس در پایه‌های مختلف از جمله نابسامانی‌های این کتابهاست.

در شیوه‌ی کلاس محوری بر اساس فعالیت حضوری دانش آموز، معلم باید از هنرمندی و توانمندی خاصی برخوردار باشد. یعنی برخلاف تصوّر بعضی از افراد، معلم برای تدریس کتابهای جدید باید کاملاً مطالب را شناخته و برنامه‌ریزی دقیق داشته باشد در غیر این صورت با کمبود وقت مواجه می‌شود. زیرا، هرچند، دانش‌آموزان با انجام فعالیت‌های کتاب مطالب را فرا می‌گیرند اما انجام این فعالیت‌ها زمان‌بر است. از طرفی فقط نباید به یادگیری مطالب اکتفا نمود. به اعتقاد بنده بخشی از هر علمی بعد از یادگیری نیاز به کمک حافظه نیز دارد و هر چند برای نهادینه شدن مطلب باید تمرین و تکرار داشت اما نباید به این صورت باشد که یادگیری مطلب را از ابتدا شروع کنیم. متأسفانه در بعضی از کتابهای جدید التّألیف علی‌رغم دوباره‌گویی و تکرار فراوان، هنوز مشاهده می‌کنیم که مثلاً دانش‌آموزی که می‌خواهد عمل تجزیه عدد را انجام دهد عملاً نمی‌داند از کجا شروع کند و سردرگم است.

مشکل دیگر در ارتباط با کتابهای جدید این است که بعد از اعتراض معلمین به زیاد بودن محتوای درس، بدون انجام کارشناسی لازم قسمتی از کتاب حذف می‌شود. در حال حاضر انتگرال و کاربرد مشتق وضعیت اسفناکی در کتابهای دبیرستانی ما پیدا کرده‌اند و تعریف حد و پیوستگی دستخوش چندگونگی قرار گرفته‌اند. در تدریس کتابهای سابق، معلم دقیقاً از کتاب درسی الگو برداری می‌کرد. اما در کتابهای جدید، علی‌رغم برگزاری دوره‌های ضمن خدمت بعضاً مشاهده می‌شود که معلمین روش سابق را به صورت جزوه‌گویی و سخنرانی تدریس می‌کنند و فعالیت‌های جالبی که در کتاب توسط خود دانش‌آموز باید بررسی شود عملاً کنار گذاشته می‌شوند.

• استاد، پشتکار و علاقه شما به امر تدریس و تحصیل و اخلاق شایسته‌تان از شما یک اسوه ساخته است. ویژگی‌های معلم موفق از نظر شما چیست؟ و چه توصیه‌ای برای ایجاد این ویژگیها در دانشجویان دانشگاه فرهنگیان بعنوان معلمین آینده کشور عزیزمان دارید؟

واقعیت همان است که بیان کردم: من به معلمی عشق می‌ورزم. علی‌رغم پاره‌ای از مشکلات هیچ‌گاه به جنبه‌های مادی نیاندیشیدم، هرچند فواید این شوق و ذوق، به قول منشی کلیله و دمنه، خود به تبع حاصل آید. از کاستی‌ها و حتی سرزنش‌ها نهراسیدم و در این راه به دنبال دانش و تجربه اندوزی بوده و هستم و خود را با

پدیده‌های جدید مجهز کرده‌ام که همواره با اتکا به اندوخته‌ها و تجربه‌ها، به‌روز باشم و بر این باورم دانشجویان که معلمان آینده کشورند باید از جان و دل در این راه بکوشند و بدانند خدمتی والاتر از معلمی نیست و آینده‌سازان مملکت همین نوجوانان و جوانان هستند که الگوپذیرند و رفتار مناسب ما در شکل‌گیری شخصیت آنها بسیار اثر گذار است.

من بارها در جمع دانشجویان و معلمان صحبت کرده و تجربیات خود را در اختیارشان قرار داده‌ام. از جمله نحوه داخل شدن به کلاس، ایجاد نظم، حضور و غیاب، داشتن طرح درس، توجه به دانش‌آموزان بیش فعال و عزیزانی که افتخار تحصیل در دانشگاه فرهنگیان را دارند باید بدانند که اگر شغل معلمی را فقط به خاطر تأمین نیازهای مالی انتخاب کرده‌اند، بیراهه آمده‌اند و توصیه می‌کنم تا دیر نشده رهايش کنند.

عشق از اول سرکش و خونی بود تا گریزد آنکه بیرونی بود

اما اگر واقعا به معلمی عشق می‌ورزند و یا حداقل حالا که قدم به این مسیر گذاشته‌اند می‌خواهند که دوستش داشته باشند، مطمئن باشند که نه تنها هیچگاه در زندگی از نظر مادی در نخواهد ماند بلکه همیشه مورد احترام قرار گرفته و از بُعد معنوی نیز تأمین خواهد شد.

• لطفاً یک خاطره‌ی پندآموز از دوران تدریس یا تحصیل خود بیان کنید.

خاطرات پندآموز دوران معلمی آنقدر هست که گزیدن یکی بسیار دشوار است و غالباً بیانش طولانی است و اغلب در همایش‌ها و نشریات آمده است. این خاطره مختصر، یکی از آنهاست:

سال اول رسمی معلمی‌ام، در نخستین ساعت درس، موقع حضور و غیاب به دانش‌آموزی رسیدم که نام فامیلش "ترازوی زر" بود. وقتی نامش را خواندم با شرم خاصی سر به زیر افکند و بچه‌های دیگر می‌خندیدند. نگاه تند و پرمعنای من کلاس را ساکت کرد اما شب این ناراحتی آزارم می‌داد. فرهنگ عمید را ورق زدم. معنی این واژه را دیدم که کنایه از خورشید عالمتاب است. حالا از شوق این کشف و موهبت خوابم نمی‌برد و لحظه-شمار می‌کردم تا روز بعد در همان کلاس هنگام حضور و غیاب، به نام "پرویز ترازوی زر" رسیدم. این دفعه مظفرانه کلاس را به سکوت دعوت کرده نماینده کلاس را به دفتر مدرسه فرستادم تا فرهنگ فارسی را بیاورد.

معنی این واژه را به بچه‌ها نشان دادم. عرق شرم در پیشانی بسیاری دیده می‌شد و از آن روز به بعد این نام یکی از زیباترین نامها شد. در پایان سال دانش‌آموز ممتاز این کلاس، کسی نبود جز دانش‌آموزی به نام "پرویز ترازوی زر".

• در حال حاضر به چه فعالیت‌هایی مشغول هستید؟

شاید به گزاف نگفته باشم که از پنجم دبستان تا کنون به طور متوسط روزانه ۱۶ ساعت فعالیت داشته و اکنون در آستانه ۷۶ سالگی فوق العاده فعالم و بیشتر از ۵ ساعت در شبانه‌روز نمی‌خوابم و در واقع عشق به یادگیری اجازه خوابیدن به من نمی‌دهد. اخیراً در کنکور دکترا شرکت کرده و مجاز به انتخاب رشته شده‌ام. اما متأسفانه امسال رشته آموزش ریاضی در مقطع دکترا فقط در دانشگاه آزاد تهران ارائه می‌شود. چون علاقه‌مند به ادامه تحصیل در این رشته هستم امیدوارم که بتوانم علی‌رغم رفت و برگشت به تهران این توفیق برایم حاصل شود. علاوه بر این در دو هیأت مذهبی مسئولیت دارم. شاید جالب باشد بدانید که یکی از این هیأتها، هر شب فعالیت دارد و بنده سخنران آن جلسات هستم. در کنار شاعری، مداح اهل بیت (ع)، حافظ جزء سی‌ام و قاری قرآن نیز می‌باشم. در محافل ادبی هم شرکت می‌کنم.

دبیر کمیته علمی اتحادیه معلمان ریاضی ایران می‌باشم. چند کتاب در دست چاپ دارم. در انتشارات پرنیان مهر به عنوان صاحب امتیاز و مدیر انتشارات، به دوستانی که علاقه‌مند به چاپ کتاب یا پایان‌نامه هستند، به ارائه تجربیات و خدمات مشغولم. البته در اوایل انقلاب امتیاز یک روزنامه به نام "پگاه آزادی" از وزارت ارشاد دریافت کردم و تا ۲۳ شماره آن با مدیر مسئولی خودم چاپ و انتشار یافت اما بعدها با توجه به هزینه بالا منتشر نشد. در حال حاضر ویراستار ۴ مجله علمی و هنری هستم.

علی‌رغم اینکه ۱۵ سال پیش عمل قلب باز داشتم اما بحمدالله اکنون کسالت خاصی نداشته و مشغول فعالیتیم و اعتقاد دارم که اگر آب جایی بماند گندیده می‌شود و برای زلال بودن باید جریان داشته باشد.

قریب ۱۴ سال هست که در تلاش برای تأسیس خانه ریاضیات در شیراز هستم. علی‌رغم کمک به تأسیس خانه ریاضیات در استان‌های دیگر به دلیل برخی مشکلات داخلی و اختلافات سلیقه‌ای، هنوز خانه ریاضیات شیراز تأسیس نشده است. اما این نوید را می‌دهم که اساسنامه اولیه آن تصویب شده و ان‌شاءالله به زودی در پژوهشکده

معلم شیراز شاهد تأسیس خانه ریاضیات خواهیم بود. از آنجا که انگیزه اصلی تشکیل آن، ریاضی گونه اندیشیدن است، نه تنها علاقه‌مندان به ریاضی بلکه کلیه شهروندان می‌توانند از خدمات خانه ریاضیات بهره‌مند شوند. در کلاسهای دانش‌افزایی، دوره‌های بررسی کتب جدید التالیف، کلاسهای المپیاد دانش آموزی و کلاسهای کنکور نیز فعالیت آموزشی دارم. جلسات مشاوره تحصیلی به صورت گروهی و انفرادی هم دارم. در حقیقت با تشکیل انجمن معلمان ریاضی، عهده‌دار خدمات مورد نیاز همکاران و دانشجویان هستم که شامل: تدوین پایان‌نامه، نوشتن مقالات، ارائه سمینارها و چاپ تألیفات در نشریات انجمن و ... می‌شود. مضاف بر این، عزیزانی که تمایل به تبادل تجربیات علمی و آموزشی و پژوهشی داشته باشند با تعیین وقت قبلی در دفتر انجمن در خدمت هستم و به این همکاری افتخار می‌کنم. در واقع معتقدم دانشی که منتقل نمی‌شود عقیم می‌ماند. می‌گویند دانشمند کسی است که دانش دانشمندان را به دانش خود اضافه کند. البته ادعای دانشمندی ندارم و همیشه سعی کرده‌ام تلمذ کنم و این خصیصه را از بزرگان دانشمند به ودیعه گرفته‌ام.

• چه صحبت خاصی برای مخاطبان مجله دارید؟

عزیزان من، به‌عنوان سخن پایانی اگر امروز به جوانی برگردم و بخواهم رشته‌ای انتخاب کنم، باز هم معلمی ریاضی را انتخاب می‌کنم و یقین دارم که رسالت یک معلم بطور اعم و یک معلم ریاضی بطور اخص، این است که ریاضی گونه اندیشیدن و تفکر ریاضی را در جامعه نهادینه سازد و امیدوارم عزیزانی که این مسیر را انتخاب کرده‌اند، ثابت‌قدم باشند و رسالت معلمی را به حد کمال برسانند.

چند بیت یک غزل درباره معلم از سروده‌های خودم را تقدیم حضورتان می‌کنم.

معلم بر تو از من صد درود است	کلام دلنشین تو سرود است
چو بگشایی دهانِ دُرِّ فشانست	در آن گنجینه، اسرار وجود است
به مُشکویِ دلِ دانش‌پژوهان	نوایِ دلکشت چون بانکِ عود است
نمی‌میرم اگر تو زنده مانی	که جانم را ز مهرت تار و پود است

امیدوارم ارتباط دو سویه دانشگاه فرهنگیان با انجمن‌ها، خصوصاً انجمن معلمان ریاضی فارس روز به روز
پراثرتر باشد و ما هم بتوانیم به عنوان یک خدمتگذار منشأ اثر باشیم.

چگونه سرز خجالت بر آورم بر دوست که خدمتی به سزا بر نیامد از دستم

• از اینکه وقت گرانبهای خود را در اختیار ما قرار دادید صمیمانه قدردانی می‌نمایم.

من هم وظیفه‌ی خود می‌دانم از مساعی ارزشمند سرکار، خانم دکتر حق‌خواه، در پیشبرد دانش ریاضی

سپاسگزاری کنم.

والسلام. شاد و پیروز باشید.